

MAGYARORSZÁG

Budapest

Jubileum

1972 OKT 15

Első a kontinensen

Javaslat Baross Gáborhoz

Különvonatok kis kerülővel

Bármilyen hihetetlennek hangzik: az idegenforgalmat a mértékletességi mozgalom szülte. Thomas Cook londoni esztergályos 1840-ben arra a meggyőződésre jutott, hogy az embereket puritán egyszerűsége, az élvezetek kerülésére lehet szoktatni „vándorló utastársaságok” szervezésével. Ha megismerik az angolok hazájuk szépségeit — hirdette Cook, mint baptista misszionárius —, nem kívánják többé az alantas élvezeteket, nem követik el a világi bűnököt. Ilyen gondolatoktól eltelve — és a kezdeti fellendülés után anyagi nehézségeket érző Midland vasúttársaság segítségével — indította el első csoportját 1841-ben Leicesterből Loughborough-ba. Az 570 részvevő az oda-vissza 24 mérföldes utazásért mindössze fejenként 1 shillinget fizetett.

Két szoba, öt ember

Arról nem szól a fáma, hogy a „mértékletességi mozgalom” kitűzött céljaiból mennyit vállaltak át a későbbi utazási irodák, de anyai bizonyos, hogy Thomas Cook csakhamar meggazdagodott belőle, s névadója lett a világ legrégebbi és legnagyobb utazási irodájának. Ezt a példát hamarosan követették más országokban is: 1850-ben Norvégiában, 1874-ben Franciaországban, majd Hollandiában, Olaszországban is nyíltak utazási irodák. Magyarország tizedikként állt be a sorba — de az egyetlen a kontinensen, ahol a múlt században alakult utazási iroda utódja mind a mai napig fennáll.

Maga az IBUSZ most éppen hetven éves, de az első magyarországi utazási iroda csaknem kilencven esztendővel ezelőtt kezdte meg működését. A hazai kezdeményező nevével nem örzi világ-cég: Schwimmer Pálnak hívták és mindössze annyit jegyzett fel róla az egykorú krónika, hogy temesvári lakos volt.

1884-ben adta be indítványát írásban Baross Gábor akkori közlekedésügyi államtitkárhoz, a későbbi „vasminiszter”-hez: nyíson utazási irodát a magyar állam. A minden új iránt fogékony Baross — noha bizonyára neki sem volt könnyű korának „k.u.k.” bürokráciáját megkerülni — soron kívül foglalkozott az ügyvel. 1884. augusztus 16-án már meg is nyílt az első magyar utazási iroda Budapesten, a Hungária Szálló két földszinti helyiségében, öt tisztviselővel. Ez természetesen még csak afféle kezdetleges menetjegyiroda volt, munkakörének közelebbi meghatározása nélkül. Am már a következő évben Országos Kiállítás volt a fővárosban, s ennek közönségét az iroda szervezte. Összesen 28 153 utas érkezett ebből

AZ IBUSZ FŐIRODÁJA HETVEN ÉVEL EZELETT

„Hazai fürdőknek és iparcikkeknek külföldön való ismertetése”

az alkalomból az Osztrák—Magyar Monarchia területéről és 12 324 más külföldi országból.

(Az idegenforgalom történetéhez tartozik egy, a kor bürokráciájára jellemző, még korábbi indítási akció sorsa. Az alig néhány éve egyesült Budapesten a Fővárosi Egylet 1877-ben „A keleti vasutak és a főváros érdekei” címmel emlékiratot terjesztett a törvényhatósági bizottság elé. Ennek lényege az volt, amit ma a tranzitforgalom megszervezésének neveznénk: a balkáni országokból Nyugat-Európába utazók számára rendezzenek Budapesten programokat, városnézést, ezzel marasztalják itt őket néhány napra. A tervet a törvényhatóság egy bizottság elé utalta, onnan egy másik, harmadik testület elé került, az utolsó ülés 1891-ben volt ebben az ügyben, de 14 év összes eredménye egy 30 000 példányban megjelent prospektus volt — amelyből hatezret el sem küldtek...)

A kis iroda viszont szépen dolgozott. Az általa szervezett első különvonat 1888. szeptember 21-én érkezett Budapestre — 200 utassal, akiket ünnepélyesen fogadtak a pályaudvaron. A következő évben hat különvonatot indítottak a párizsi világkiállításra, s mert az iroda sikeresen egyesítette az üzleti szellemet a 48-as érzelmekkel — az egyik vonatot Turinon, Kossuth akkori lakóhelyén át irányította. Feljegyezték, hogy erre volt a legtöbb jelentkező: 845 utassal indult a vonat.

Folyóirat — ingyen

Csakhamar kinőtte kereteit a menetjegyiroda. 1892-ben átvette a Wagons Lits társaság. 1900-ban már a Cook cégnek is volt utazási irodája Budapesten. Évekig folytak a tárgyalások önálló nemzeti

utazási iroda létrehozására. A végül elkészült alapszabály kimondta: a társaság célja idegenforgalmi iroda fenntartása, amelynek feladata Magyarországról és a magyarországi viszonyokról az utazással összefüggő mindennemű szóbeli és írásbeli felvilágosítás nyújtása; társaskirándulások rendezése; hazai fürdőknek és hazai iparcikkeknek külföldön való ismertetése, illetve fejlesztése..."

Az alakuló közgyűlést 1902. augusztus 29-én tartották, s az új vállalat neve Idegenforgalmi és Utazási Vállalat lett. Az első elnök gróf Eszterházy Mihály, akit

pedig egészen különös, kanyargó útvonalon bonyolódott le: Breslauból (ma: Wrocław) Oderberg—Budapest—Fiume—Ancona útvonalon ment Rómába 212 utassal.

A legtöbb gondja a vállalatnak — és nemcsak az alapítás utáni első években — a belső turizmussal volt. Újra meg újra igyekeztek csoportokat szervezni a hazai fürdő- és üdülőhelyek látogatására, de legtöbbször sikertelenül. A magyar közönség — mint a közgyűléseken ismételt panaszolták — szívesebben megy külföldre, semmint hogy hazáját megismerje. Pedig alkalom volt bőven — s a külföldiek jöttek is! Így például 1903-ban nyári korcsolyázást rendeztek a dobsinai jégbarlangban, 1904-ben pedig öt napig tartó bikaviadal-sorozatot a Városligeti tó medencéjében. Az 1903. májusi Duna Ünnepekről meg éppen azt jegyezték fel, hogy a „mindig elégedetlen” pesti közönség morogva hagyta ott az eső miatt a tűzijátékot, míg a külföldi lapok tele voltak az ünnepség szépségeinek magasztalásával...

Hosszú volna részletezni a különböző gazdasági és egyéb okokat, amelyek végül oda vezettek, hogy az Idegenforgalmi és Utazási Vállalatot egyesítették az Általános Beszerzési és Szállítási Részvénytársasággal. Az 1926. december 11-én fuzionált vállalat neve Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Rt lett — röviden IBUSZ. (A névváltoztatás rendkívül szerencsés volt, könnyű kimondani és megjegyezni. Hogy így van, azt éppen az bizonyítja: bel- és külföldön a legtöbben ezt ismerik, s azonosítják az IBUSZ-t a magyar idegenforgalommal. Pedig — noha a legrégibb és legnagyobb magyar idegenforgalmi vállalat — a magyar idegenforgalom nemcsak belőle áll, valamennyi megyei tanácsnak van saját idegenforgalmi hivatala, az utóbbi években pedig „konkurrens” vállalatok is alakultak. Külföldön azonban ma is az IBUSZ-t ismerik és azonosítják Magyarországgal.)

A belföldi turizmus a két világ-háború között indult meg tömeges méretekben a „filléres vonatokkal”. Az első „filléres” 1932. március 27-én, az utolsó 1940. november 9-én indult, csaknem 9 év alatt 1400 vonat 1 millió 400 000 utast szállított. A második világ-háború előtti utolsó békeévben, 1937-ben társasutakkal és cserevonatokkal összesen 12 320 utast hozott Magyarországra az IBUSZ.

Természetes, hogy mindez csak kezdeti lépéseknek számítható az utóbbi évtizedekben elért fejlődéshez viszonyítva. Csupán két adat: 1972 első nyolc hónapjában 262 458 külföldi érkezett Magyarországra az IBUSZ szervezésében, s ugyanez idő alatt 86 483 magyar állampolgárt utaztatott külföldre a vállalat. Még egy érdekesség: az 1924-es párizsi olimpiára különvonatot akart indítani az IBUSZ — de mindössze 6 jelentkező akadt. Bezzeg az 1972-es münchenire!

Most jubileumra készülődik a magyar idegenforgalom legnagyobb és az európai kontinens legrégebbi nemzeti idegenforgalmi vállalata. Hét küzdelmes, sikeres és kevésbé szerencsés évtized, kultúr-történetként is érdekes múlt áll mögötte. Újabb tervek, elképzelések egész sorának megvalósítása vár még rá. Egyszer majd — talán a háromnegyed évszázados jubileumra — meglepheti magát az ünneplő magyar idegenforgalom azzal, hogy megírta saját, változatos életrajzát.

VÁRKONYI ENDRE